

SELVITTELYÄ JA POHDINTAA Aggression Replacement Training – menetelmän VAIKUTTAVUUDESTA

Tutkimustietoa vaikuttavuudesta

Toimiiko ART? Tutkimustieto ART:n vaikuttavuudesta kiinnostaa paitsi nuorten kanssa työskenteleviä, heidän läheisiään ja nuoria itseään, myös viranomaisia ja veronmaksajia. Katsaus ART-tutkimukseen osoittaa, että siihen pätee sama, kuin kaikkeen muuhunkin psykologisen hoidon tutkimukseen. Ohjelman vaikuttavuutta on arvioitu mitä erilaisimpien tutkimusasetelmien avulla. On tutkimuksia, joissa on satunnaisesti valitut koeryhmä ja kontrolliryhmä (tai mahdollisimman lähelle), ja on case-tutkimuksia. On verrattu uudelleenpidätysprosentteja tai kysytty nuorten kokemuksia. On tutkittu ryhmän alussa ja lopussa, tai puolitoista vuotta sen jälkeen. On tutkittu muutamaa kymmentä nuorta tai useaa sataa. On tutkittu ehjän ART-ohjelman läpikäyneitä nuoria, ja interventioita, joissa on ART:n lisäksi käytetty muitakin menetelmiä¹. Vaikuttavuustutkimus on, sanalla sanoen, sillisalaattia. Sitä on kuitenkin tehty pitkin matkaa ja hyvä määrä.

ART:n vaikuttavuuden arviointi kannattaa varmasti aloittaa tarkastelemalla sitä, mitä erilaisten hoito-ohjelmien vaikuttavuudesta yleensä ottaen tiedetään. Sen jälkeen esittelemme lyhyesti pari tutkimusta, joissa on arvioitu nimenomaan ART-ryhmän vaikuttavuutta. Lopuksi nostamme esiin huomioitavia asioita, jotka asettavat rajoituksia vaikuttavuudelle.

Erilaisilla hoito-ohjelmilla pystytään vähentämään rikollisuutta

”Vaikuttavuus ei aina ole suurta, vaikka se joskus onkin; eikä sitä aina ole, vaikka keskimäärin onkin. Joka tapauksessa sitä on, eikä sitä voi jättää huomiotta.” sanovat McMurray ja Hollin kauniisti esipuheessaan teokseen ”*What works: Reducing Reoffending*”. Rikollisuuden ehkäiseminen erilaisia hoito-ohjelmia käyttäen on 1980-90-luvuilla osoitettu tuloksekkaaksi pitkän, kaikenlaisista kuntouttamista kyseenalaistaneen kauden jälkeen.

Psykologit, sosiaalitieteilijät ja muut hoito-ohjelmien kehittämiseksi omistautuneet tutkijat ovat ilolla seuranneet suuria tilastollisia aineistoja käsittelevien meta-analyysien kehittymistä. Niiden avulla on voitu yhdistää yksittäisiä, toisistaan poikkeavia tutkimuksia yhdeksi tietokannaksi ja saada tätä kautta aineistoista tilastollisesti käsiteltäviä. Lipseyen vuonna 1992 suorittama meta-analyysi toi esille, että rikoksen tehneiden nuorten kuntouttamisessa keskimäärin parhaita tuloksia tuottavat menetelmät, jotka a) yhdistävät monta lähestymistapaa, b) keskittyvät

¹ Tai jopa jätetty jotain pois, kuten esim. paljon siteeratusta Nugent ja muut tutkimuksessa – tosin tässä yhteydessä ei tulisi puhua ART-ohjelmasta, koska ohjelmaa on muutettu, vaan esim. ART-sovelluksesta.

käyttäytymisen muokkaamiseen, c) ovat selkeästi strukturoituja ja d) ovat tarpeeksi intensiivisiä ja pitkäkestoisia. Tällaisia ovat kognitiivisen käyttäytymisterapian menetelmät, kuten ART. Keskimääräisesti huonoimmin ovat toimineet keskustelulle perustuvat *counselling*-tyyliset menetelmät, jotka keskittyvät asenteiden muuttamiseen, itsetunnon vahvistamiseen tms. psykologisen ominaisuuden muokkaamiseen. Ero näiden parhaiden ja huonoimpien menetelmien välillä on huikea. Parhaat ohjelmat huolellisesti toteutettuina tuottavat keskimäärin 25 % vähentymisen rikosten uusimisessa, huonoimmat (jopa mitä huolellisimmin toteutettuina) alle 5 % vähentymisen. Analyysissä oli mukana kaikki englannin kielellä saatavilla olleet vaikuttavuustutkimukset vuodesta 1950 alkaen – 397 tutkimusta - ja niiden kautta yli 40000 nuorta. (Lipsey 1995.)

Meta-analyysien tarjoama tieto on analyysin laadun vuoksi hyvin yleisellä ja karkealla tasolla. Se ei yllä yksittäisten menetelmien tai ryhmien tasolle. Tulokset perustuvat kuitenkin huomattavaan empiriseen aineistoon, eikä niitä sen takia voi jättää huomiotta.

ART rikollisuuden vähentämisessä

Tilastollisesti vakuuttavaa arviointityötä tehdään myös viranomaistasolla, kun halutaan varmistaa menetelmien vaikuttavuus ja sitä kautta kustannustehokkuus. Yhdysvalloissa Washingtonin osavaltiossa haluttiin selvittää nuorisorikollisten hoidon kustannuksia ja siitä mahdollisesti syntyviä säästöjä. ART valittiin aikaisempien arviointitutkimusten perusteella yhdeksi kolmesta hoito-ohjelmasta², joihin oikeusistuimet ohjasivat törkeitä rikoksia tehneitä, aggressiivisesti käyttäytyneitä nuoria, joiden uusimisriskin arvioitiin olevan kyllin suuri. Koeryhmän muodostivat noin vuoden sisällä ART-ohjelmaan ohjatut nuoret, joita oli yhteensä 704. Kontrolliryhmään kuului 525 nuorta. Jako tapahtui joko satunnaisesti tai sen perusteella, että ryhmään ei juuri tietyllä hetkellä mahtunut. Ryhmäläisiä seurattiin ryhmän loppumisen jälkeen puolentoista vuoden ajan. Kun ART-interventio toteutettiin huolella, todettiin sen vähentävän törkeiden rikosten uusimisriskiä huomattavasti: Ryhmäläisten uusimisprosentti 19, ja kontrolliryhmän 27, eli interventio johti 24 prosentin vähentyminen, joka on tilastollisesti merkitsevä ($p < .05$). ART osoittautui tässä tutkimuksessa menetelmistä kustannustehokkaimmaksi. (Washington State Institute for Public Policy, 2004.)

Nuoren ja lähipiirin näkökulma

Nuorten ja heidän läheistensä kannalta olennaista on tarkastella rikosten uusinnan lisäksi myös muita elämän osa-alueita.

Menetelmän kehittäjät ovat itse testanneet menetelmänsä vaikutuksia erilaisissa ympäristöissä. Ensimmäiset tutkimukset tehtiin kahdessa erilaisessa poikien ja

² Muut ohjelmat olivat Toiminnallinen perheterapia (FFT) ja Multisysteeminen terapia (MST).

nuorten miesten laitoksessa: lievemmistä rikoksista tuomittujen avoimessa poikakodissa, ja törkeistä rikoksista tuomittujen suljetussa laitoksessa. Yksi ryhmä suoritti ART-ohjelman, toinen osallistui keskustelutapaamisiin, ja kolmas ryhmä ei saanut ryhmätapaamisia. Molemmissa tutkimuksissa nousi esiin ART-ryhmäläisten muita suurempi sosiaalisten taitojen oppiminen ja käyttäminen erilaisissa arkipäivän tilanteissa. Lisäksi todettiin mm. impulsiivisuuden vähenemistä (henkilökunnan arvioimana) ja jokapäiväisen aggressiivisen käyttäytymisen vähenemistä (merkinnät käyttäytymisraporteissa). Suljetussa laitoksessa todettiin myös huomattavaa moraalisen ajattelun kehittymistä (ennen ja jälkeen ryhmän mittauksissa). (Goldstein 2004.)

Tulokset herättivät kysymyksen siitä, antaako ART eväitä myös laitoksen jälkeiseen elämään. Seuraavissa tutkimuksissa keskityttiin tämän arvioimiseen. Poikakodista vapautuneita nuoria ohjaavia ehdonalaisvalvoja lähestyttiin kirjeitse; ART-ryhmiä tutkittiin myös muualla kuin laitoksessa; ja tutkittiin vaikutusta, kun otetaan nuorten perheet mukaan ohjelman harjoitteisiin, tai kun muodostetaan ART-ryhmä saman jengin jäsenistä. Tulokset olivat kauttaaltaan rohkaisevia. (Goldstein 2004.)

Näiden 1980-luvulla tehtyjen tutkimusten jälkeen on tapahtunut laaja kansainvälinen ART-menetelmän käyttöönotto. Menetelmän vaikuttavuudesta on erinäisiä tutkimuksia (esim. Nugent, Bruley & Allen 1999; Gundersen ja Svartdal 2009).

Entä nuorten ja vanhempien kokemukset? Ramsey'n piirikunnassa Yhdysvalloissa tutkittiin ART-ryhmän vaikutusta 283 ehdonalaisessa olevalle nuorelle. ART-ryhmiä järjestettiin kouluissa, nuorisokodissa ja nuorten vapaa-ajalla. Nuorten ja vanhempien arvioiden mukaan nuoren sosiaaliset taidot paranivat. Lisäksi he kokivat, että ART on mm. auttanut parantamaan vuorovaikutussuhteita perheessä ja lisännyt nuoren vastuunkantoa. Huomattavaa on myös se yleinen positiivinen palaute, jota nuoret ja vanhemmat antoivat ohjelmasta ja ART-ohjaajista. (Wilder Research Center 2004.)

Arttia kaikille?

On selvä, ettei ART toimi kaikille. Nuoren tarpeet on arvioitava, ja interventio on räätälöitävä niiden mukaan. Menetelmä kuin menetelmä on osattava kohdentaa oikein eli valita osallistujat oikein.

Tämä on otettava huomioon myös, kun päätöksiä tehdään organisaatioiden johdossa. Erilaisille nuorille tarvitaan – Suomessakin – erilaisia toimintatapoja ja menetelmiä. Kuten vanha kansa tietää: ”Ei kannata laittaa kaikkia munia samaan koriin”.

Lisäksi ARTn, kuten minkä tahansa uuden menetelmän, haltuunotto vie aikaa. Yllämainitussa Washingtonin osavaltion tutkimuksessa huomattiin, että ensimmäisen seurantavuoden ART-ryhmäläisten tulokset olivat huomattavasti huonommat kuin seuraavan vuoden ryhmäläisillä. Tällä perusteella ensimmäisen vuoden ryhmäläiset jätettiin pois lopullisesta vaikuttavuuden mittauksesta. Lisäksi huomattiin, että joidenkin tuomioistuinten alaiset ART-ryhmät toimivat jatkuvasti paremmin kuin

toisten tuomioistuinten. Ulkopuolinen asiantuntija arvioi ohjelman toteuttamisen laadun kunkin tuomioistuimen osalta erikseen. ”Huonon laadun” ryhmäläisten uusimisprosentti oli 27%, kun se kontrolliryhmäläisillä oli 25%. Uusimista tapahtui siis jopa enemmän kuin kontrolliryhmällä (vaikka ero ei ollutkaan tilastollisesti merkitsevä).

Yllä totesimme, että *kun* ART-interventio *toteutettiin huolella*, sen todettiin vähentävän törkeiden rikosten uusimiskäskyä huomattavasti: interventio johti 24 prosentin vähentymiseen. Jos huonon laadun ryhmät otetaan mukaan, vaikutus oli 16%. (Washington State Institute for Public Policy, 2004.)

Hyvä vaikuttavuus liittyy siis ohjelman huolelliseen toteuttamiseen.

Pohdintaa ARTin vaikuttavuudesta Suomessa

ART on otettu innostuneesti vastaan Suomessa. ART:n suomennettua perusteosta *ART -Aggression Replacement Training. Ryhmäharjoitusmenetelmä aggressiivisesti käyttäytyville nuorille* on myyty n. 1500 kpl. Yhdistyksen järjestämiin ”Johdatus ART-menetelmään work shopeihin” on vuosien 2006-2011 aikana osallistunut n. 500 henkilöä. Käynnissä olevien ART-ryhmien määrä ei ole tiedossa.

ART tuntuu sopivan meille suomalaisille. Lyhyesti sanottuna: Ohjaajat ja nuoret ovat tykänneet siitä. Se on mahdollista ottaa käyttöön hyvinkin erilaisissa olosuhteissa – kouluissa, nuorisopsykiatrisessa hoidossa, lastensuojelulaitoksissa, nuorisotyössä. Yhdellä nuorella on usein monta hoitotahoa. ART voi tarjota yhteisen näkemyksen nuoren tilanteesta – ja mahdollistaa ammattikuntien rajat ylittävän yhteistyön aivan konkreettisesti.

ARTin käyttöönoton suurimmat haasteet liittyvät nähdäksemme seuraaviin tekijöihin: Artin kaltaisen ryhmätoiminnan resursointi ja vakiinnuttaminen osaksi organisaatioiden perustehtävää, yhdistyksen kyky valvoa laatua, ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten ymmärrys ja halukkuus toimia ”manuaalin mukaan”.

Ryhmät osaksi organisaation perustehtävää

Haasteita on. Innostuneista ja taitavista ohjaajista huolimatta ART on toistaiseksi vakiinnutettu vain muutaman instituution toiminnaksi. Tyypillisempää on, että osaaminen on ryhmän ohjaajan omaa, se poistuu organisaatiosta ohjaajan vaihtaessa työpaikkaa tai innostuessa jostakin muusta työskentelyotteesta. Ohjaajilla on innostusta ja halua tehdä pitkäjänteistä työtä artin avulla, mutta heillä ei ole valtaresursseihin. Liian usein ohjaaja päätyy ohjaamaan ryhmää ”oman työnsä *lisäksi*” – perustehtävään ei ryhmän ohjaaminen, saati sen harjoittelu ja siinä kehittyminen, mahdu.

Uuden käyttöönotto vaatii panostusta. Kuitenkin olemme tilanteessa, että meidän on kehityttävä ja otettava käyttöön näyttöön perustuvia ryhmämenetelmiä. Esimiesten ja johdon on, kyetäkseen vastaamaan uusiin haasteisiin, tehtävä valintoja, ilmaistava

tahtotilansa ja paitsi mahdollistettava artin kaltainen koulutus, myös edellytettävä koulutukseen satsattavien rahojen vastineeksi uusien työvälineiden käyttöä.

Organisaation sitoutuminen arttiin ei tarkoita pelkkää työntekijöiden kouluttamista. Myös Hollin huomauttaa, että johdon tasolla saatetaan luottaa liikaa pelkkään koulutukseen kehittymisen aikaansaajana. ”Jos organisaatio ei ole sitoutunut ohjelman huolelliseen toteuttamiseen, ei edes kaikkein parhaiten koulutettujen, taitavien ohjaajien työllä kannatella laatua. --- *Training is a strategy to be used within, not instead of, a coherent organizational structure.*” (Hollin 1995.) Eli organisaation johdon on mahdollistettava ART-ryhmätoiminnan käynnistäminen ja jatkuminen monella tasolla. Tarvitaan julkilausuma toimintasuunnitelmien yms. tasolla, että ryhmätoiminta kuuluu perustehtäväämme. Tarvitaan ainakin vähemmän muita työtehtäviä, varmasti esimiesten johdonmukaista tukea, ohjausta ja valvontaa, ehkä jonkin verran rahaa, ehkä työnohjausta. Tämän *lisäksi* tarvitaan ehkä hetken kuluttua uusien ohjaajien kouluttamista ja kokeneiden lisäkouluttamista. Tarvittavien toimenpiteiden pohtimisen apuna voi käyttää lomaketta, joka on laadittu Ruotsin kansalliselle sijoituksista vastaavalle organisaatiolle (Statens Institutions Styrelse SiS).³

Laadun valvominen

Toinen suuri haaste onkin ohjelman huolellisen tai uskollisen toteuttamisen valvominen Suomessa. Viimeisten vuosikymmenten aikana on huomattu, että hoito-ohjelmien vaikuttavuus ei riipu pelkästään hoito-ohjelman sisällöstä, vaan hyvin suuressa määrin myös siitä, miten uskollisesti se on toteutettu (Lipse, 1995). Ohjelma tulee toteuttaa sellaisena, kuin sen taustateoria edellyttää ja kehittyneet käytännöt ovat. Hollin (1995) on käyttänyt termiä ”hoidon yhtenäisyys” (*treatment integrity*). Laadun valvominen on noussut tärkeäksi aiheeksi myös kansainvälisesti. Yhdysvalloissa yksi menetelmän alkuperäisistä kehittäjistä, Barry Glick, on päätenyt rekisteröimään menetelmän yksinoikeudella. Yhdysvalloissa siis vain hän saa kouluttaa ja kehittää ART-menetelmää. Muiden maiden osalta laadunvalvonnan tueksi on laadittu standardit kansainvälisen ART:n yhteistyöelimen ICARTin toimesta. Suomessa ART-koulutus on yksinoikeudella Suomen ART ry:n alla, ja laadun valvominen asettaa nyt suuren haasteen yhdistyksen hallitukselle. Hallitus tekee asiassa kansainvälistä yhteistyötä, ja toivomme näin voivamme parhaiten edistää ARTta Suomessa. Yhdistyksen resurssit ovat kuitenkin valitettavan pienet verrattuna työn valtavaan määrään. Hyvää laadun edistämistä olisi esimerkiksi standardien laatiminen, moniportaisen koulutusjärjestelmän luominen, ohjaajamanuaalin kirjoittaminen tai suomentaminen, uuden kirjallisuuden suomentaminen, monenlainen ART-tutkimuksen aktiivinen tukeminen ja rekisterin ylläpito käynnissä olevista ryhmistä. Tämän kokonaisuuden rakentaminen on aikaa vievää. Samalla olemme halunneet pitää menetelmän ilmaisena, ja koulutuksen hinnan alhaisena, jotta menetelmä saataisi saataville kaikille ammattikunnille ja tätä kautta suomalaisille nuorille.

³ Lomake löytyy suomennettuna osoitteesta www.suomenart.com. Laatija on SiS:n ART-asiantuntija Bengt Daleflod.

”Uskon arttiin!”

Miten manuaali istuu suomalaisen käteen? Muistamme itse, kun saimme ART-kirjan ensimmäistä kertaa käteen. Tee näin, tee näin, ja sitten näin: se tuntui kovin ”amerikkalaiselta”. Meitä on moneksi, ja työnkuvastamme, luonteestamme, työyhteisöstämme, kokemuksestamme eikä vähiten tiedoistamme riippuen suhtaudumme tämän kaltaiseen menetelmään eri tavoin. Tutkimuksissa on kuitenkin yksiselitteisesti todettu, että menetelmien niin kutsuttu ”soveltaminen” – oikaiseminen, pehmentäminen, värittäminen, valikointi – johtaa huonoon laatuun ja vaikuttavuuteen. Ohjaaja, joka päättää ottaa ART:n tai minkä tahansa muun strukturoidun menetelmän käyttöönsä, joutuu tavallaan luopumaan omasta autonomiastaan ja kunnia-asemastaan. Hänen on hyvä ja jopa välttämätöntä ”uskoa” menetelmään, siis lausua: ”Kyllä, annan tämän teoreettisen tiedon ja empiirisen aineiston valossa tämän manuaalin ohjata työtäni.” (vrt. Hollin 2005.) Me yhdistyksen kouluttajat uskomme, että jokainen ART ohjaaja voi nauttia työstään ja kykenee toimimaan oman persoonansa mukaisesti ja luovasti menetelmän *sisällä*. Mutta kyllä: kotitehtävä annetaan joka kerta. Ja kyllä: mallinnus ja harjoittelu tapahtuvat joka kerta.

Taitava ART-ohjaaja uskoo manuaaliin. Hän uskoo myös nuoriin ja heidän mahdollisuuksiinsa. Tässä on suomalaisten ohjaajien suuri potentiaali.

LÄHTEET

Goldstein, A. P., Glick, B & Gibbs, J. C. (2009). *Aggression Replacement Training. Ryhmäharjoitusmenetelmä aggressiivisesti käyttäytyville nuorille*. Helsinki: Suomen ART ry.

Goldstein, A. P. (2004). ”Evaluations of Effectiveness”. In A. P. Goldstein, R. Nensen, B. Daleflod, & M. Kalt (Eds.), *New Perspectives on Aggression Replacement Training*. Chichester, UK: Wiley.

Gundersen, K. & Svartdal, F. (2009). ”Aggression Replacement Training: Decreasing Behaviour Problems by Increasing Social Competence.” In C. Cefai & P. Cooper (Eds), *Promoting Emotional Education. Engaging Children and Young People with Social, Emotional and Behavioural Difficulties*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Hollin, C. R. (1995). The meaning and implications of ”programme integrity.” In J. McGuire (Ed.), *What works: Reducing reoffending-guidelines from research and practice* (pp. 195-208). Chichester, UK: Wiley.

Hollin, C. R. (2004). Aggression replacement training: The cognitive-behavioral context. In A. P. Goldstein, R. Nensen, B. Daleflod, & M. Kalt (Eds.), *New perspectives on aggression replacement training* (pp. 3-19). Chichester, UK: Wiley.

Lipsey, M. (1995). What do we learn from 400 research studies on the effectiveness of treatment with juvenile delinquents? In J. McGuire (Ed.), *What works: Reducing*

reoffending-guidelines from research and practice (pp. 63-78). Chichester, UK; Wiley.

Lipton, D., Pearson, F. S., Cleland, C. M., & Yee, D. (2003). The effectiveness of cognitive-behavioral treatment methods on recidivism, in J. McGuire (Ed.), *Offender rehabilitation and treatment: Effective programmes and policies to reduce re-offending* (pp. 79-112). Chichester, UK: Wiley.

McGuire, J. (1995) (Ed.), *Offender rehabilitation and treatment: Effective programmes and policies to reduce re-offending* (esipuhe). Chichester, UK: Wiley.

Nugent, W. R., Bruley, C. & Allen, P. (1999). The effects of aggression replacement training on male and female antisocial behavior in a runaway shelter. *Research on Social Work Practice*, 9, 466-482.

Washington State Institute for Public Policy. (2004). Outcome evaluation of Washington State's research based programs for juvenile offenders. Available at <http://wsipp.wa.gov/pub.asp?docid=04-01-1201>

Wilder Research Center. (2004) *Uniting Networks for Youth*. Available at <http://artgang0.tripod.com/serv05.htm>